

Kauza

**«Jautrais ods». Cik restorānā maksā ceļu policists?
Upe pazudusi. Virs atvara pakārts gaļas gabals.
Forele skatās acīs. Sekss ir labs. Deja «Padod spaini».**

Viesmīlis pasniedz ēdienkarti. Uz tās vāka zelta burtiem rakstīts «Jautrais ods». Iekšpusē uz daudzām lappusēm ēdienu un dzērienu nosaukumi. Agris man saka: – Izvēlies, ko vien vēlies. Ja gribi, pasūti kādu dzeramo. – Tas gan lieki. Mēs braucam makšķerēt, nevis atgriežamies no makšķerēšanas. Esmu dzirdējis, ka mednieki pirms medībām mēdzot iemest pa mēriņam «acu gaišumam». Un esmu arī dzirdējis, ka mednieki nošauj kādu govī vai zirgu un, nedod Dievs, cits citu.

Pašķirstu ēdienkarti. Austeres, laši, filejas, steiki, karbonādes, šašliki. Brīnums, ka nav lakstīgalu mēlišu un varžu kājiņu. Pasūtu vistas buljonu ar pīrādziņiem, cūkas karbonādi un kafiju ar kūku. Agris to pašu. Tradicionāls izrādās mūsu gastronomiskās domas lidojums.

Gaidot pasūtīto, izņemu no kabatas un uzlieku uz galda «Elitas» paciņu. Aizsmēķēju. Agris, ne vārda neteicis, aiziet pie bāra un atnes paciņu «*Marlboro*».

– Ņem nost savējo, – viņš man saka. Tad, pieliecies tuvāk, turpina: – Pie blakus galdiņa sēž mūsu ārzemju tautieši.

– Un kas par to? – Agrim tomēr paklausu. Nav istā reize un vieta, lai pastāvētu uz savām cilvēktiesībām. Var taču piejaut, ka Agris rūpējas par Latvijas tēlu.

Neuzkritoši aplūkoju tautiešus. Divas krāsotas un pūderētas tantes (*pardon*, dāmas) un viens sirms onkulis. Galds bagātīgi klāts. Tā vidū pelēko zirņu bļoda. Viena dāma staigā pa zāli un pacilātā balsī runā pa mobilo telefonu: – Ak miļā, ja tu zinātu, eksotika – pelēkie zirņi...

Atgriezoties mašīnā, pārņem gurdenums. Ne katru dienu man trīs ēdieni pusdienās. Un vēl kādi!

Pie debesīm ne mākonīša. Bezvējš. Saule cepina. Nemaz tik ļoti neilgojos pēc garajiem gumijas zābakiem. Atsligstu mikstajā sēdekli. Agris nesen nopircis jaunu mersedesu. Mašīna liela, ērta. Spēlē mūzika. Var taču brītiņu atslābināties. Arī Agris nesteidzas iedarbināt motoru. Sāk stāstīt, kā viņš ar bijušo klases biedru, ceļu policistu, pirms pāris gadiem restorānā jokus plēsuši. Snaudiens nesanāk, uzvar ziņkāre.

– Pa ceļam uz Saulkrastiem piebraucam pie viena restorāna, pie otra. Apskatāmieš, vai nestāv dārgas mašīnas ar tumšajiem logu stikliem. Ja ir, ejam iekšā. Izvēlamies galdiņu zāles vidū, tuvāk ieejai. Pasūtām divas kafijas un gaidām. Parasti ilgi nav jāgaida, parādās viesmīlis ar bagātīgi piekrautu paplāti. Salāti, otrais ēdiens, karafīte. Viesmīlis ar galvas mājienu parāda, no kuras kompānijas nāk šis sveiciens.

– Un kopā ar sveicienu jautājums, – es pārtraucu Agri.

– Kāds jautājums?

– Cik restorānā maksā ceļu policists? Lētāk vai dārgāk nekā uz šosejas?

– Mēs vienkārši dzinām velnu, – Agris samulst.

– Drīzāk dižojāties ar varu.

– Manam bijušajam klasesbiedram repertuārā bija arī cits numurs.

Aptur mašīnu par ātruma pārsniegšanu. Ierauga – mašīnā bērni. Iekasē piecīti un tūlīt atdod bērniem, stingri piekodinot, lai par visu naudu nopērk saldējumu. Vari iedomāties, kāds apmulsums valdīja mašīnā.

– Cerams, ka tu šādos reidos vairs nepiedalies?

– Es jau tev teicu, ka tas notika pirms vairākiem gadiem.

Agris apklust un ieraujas sevī. Mainu tematu.

– Paklau, tādā karstumā līdz pēcpusdienai copes nebūs. Pabrauksim mazā ekskursijā tepat netālu uz Rauzas augšteci, līdz Mensku atvaram.

Tur, pie Mensku mājām sākās manas foreļgaitas. Upes otrā krastā pakalnā alkšņu puduris. Bez maksas viesnīca. Cik daudz nakšu tur pa-

vadīts pie ugunsкура! Potenciālas un devīgas foreļvietas no apmetnes ar roku aizsniedzamas un stieejas uz augšteci vairāku kilometru garumā. Cik daudz prieka un sirdēstu tur piedzīvots!

Garām Mensku māju ābeļdārzam nobraucam no uzkalna. Lejā jābūt tiltam. Nav! Nav arī upes. Agrim vēl neko nesaku, un viņš brauc uz priekšu, līdz ceļš sāk kāpt augšup. Ir tā reize, kad jāsaka – neticu pats savām acīm.

– Vai neesi kaut ko sajaucis? – jautā Agris. – Esam apmaldījušies!

Uz tik apvainojošu jautājumu man nav atbildes. Eju meklēt upi. Ir. Tikai ne upe, bet garā stiebrzālē paslēpies meliorācijas grāvis. Gar kras-tiem taisnā svītrā kārkļu un alkšņu jaunaudze. Tilta vietā caurteka, tikai nav kam caurtecēt. Grāvja dibenā nekustīga ūdens peļķe.

– Kad tu te biji pēdējo reizi? – Agris laikam joprojām domā, ka esmu apmaldījies.

– 1981. gadā pēc 25 gadu pārtraukuma, jo intensīva forelēšana ne-notika no 1965. līdz 1969. gadam, kad nomira mans skolotājs Imants Kleperis. 1981. gada sezonā esmu te makšķerējis kopā gan ar Juri Siliņu, gan savu kaimiņu Robertu Briedi. Atceros, man liela forele norāvās, bet Roberts ar makšķeri un slieku uz āķa izvilka lielu vēzi. Bija upe ar skaistiem atvāriņiem un skaistām forelēm.

– Un cik gadu pagājies? Pa to laiku impērija sabrukusi, bet tu brīnies par upi.

Šis skaidrojums mani neapmierina. Mēs iegriežamies Mensku māju pagalmā. Pretim iznāk pusmūža sieviete, gaišiem matiem, raupju seju, ģērbusies rūtainā katūna kleitā.

– Piedodiet, – es saku, – vai šis ir Mensku mājas?

– Jā. Un kas jūs tādi būtu? – Sieviete ir manāmi uztraukusies, it kā nobijusies.

– Makšķernieki. Pirms daudziem gadiem es šurp bieži braucu forelēs.

Sievietes sejā atplaukst smaids, acīs pazūd metāliskais spīdums, tās izstaro siltumu.

– Es jau nodomāju, vai tik jūs neesat no Austrālijas, tēvs ar dēlu, Mensku zemes un māju mantinieki. Tāda lepna mašīna. – Viņa sniedz mums roku. Iepazīstamies. Šajās mājās viņa dzīvojot jau četrdesmit

gadu. Tās piederējušas Mežoles mežniecībai. Viņa strādājusi par mežtehniķi, aprūpējusi un pārzinājusi «Rīgas priežu» sēkļaudžu plantāciju. Pēc šīs šķirnes bijis liels pieprasījums. No mūsu priedēm ir gata-voti Anglijas karakuģu masti.

– Atceros šo plantāciju, – es saku, – tūlit aiz upes tilta bija lieli vārti un visapkārt tai augsts resnu apaļkoku žogs. Pašas priedītes vēl bija metru garas, taisnās rindās sastādītas.

– Žogs pret aļņiem, lai nenograuž, – skaidro bijusi mežtehniķe un sāk stāstīt par to, kādas likstas šo plantāciju piemeklējušas nenokārtoto zemes īpašuma attiecību dēļ. Vērtīgā sēkļaudžu plantācija pazaudēta. Taču mani vairāk interesē – kur pazudusi upe?

Mežtehniķe stāsta, ka mežinieki te visu sagandējuši. Gribējuši labāk, iznācis sliktāk. Bijusi iecere upes šaipusē, kur palienes pļava, ierīkot lielu uzpludinājumu, kur meža pilēm apmesties. Upi iztaisnojuši, sākuši būvēt aizsprostu. Pārmaiņu laikā iesāktie darbi apstājušies, aizsprosts palos aizskalots, ūdens noplūdis un upe izsusējusi. Pāris kilometru uz augšteci Patērētāju biedrību savienība uzbūvējusi lepnu atpūtas bāzi. Somu pirts, laivu piestātne, upei pāri betona aizsprosts, aiz tā pamatīgs ezers. Tam daudz ūdens vajagot un maz paliekot pāri, lai plūstu uz lejteci.

- Aiz ābeļdārza lejā bija liels, dziļš atvars. Kā tur tagad izskatās?
- Aizejiet paskatīties.

Stāvam uz augstas kraujas un skatāmies uz leju dziļi bedrē. Tās dibenā netīra, rūsgana peļķe.

- Cik atceros, jūs abi ar Imantu Kleperu publikācijā žurnālā «Liesma» rakstījāt, ka Mensku atvarā zirgi peldināti, – tā Agris.
- Vai šodien kāds tam ticēs? Tur jau zirgam jāsmējas.
- Nevis jāsmējas, bet jāraud. Ko gan citu lai te saka. Zeme piederēja visiem un nevienam. Meliorācija tika cildināta.

Sēžamies mašīnā un braucam uz vietu, kur Rauza ietek Palsā. Raiti ripo jaunās importa mašīnas. Tādiem kā es, kas pieraduši braukt padomjlaika mašīnās, nav ieteicams skatīties spidometrā. Baisi skaitļi – 120, 140. Ja neskatās – viss kārtībā. Mīksti, ērti, patīkami. Esmu jau ievērojis, ka visi, ar ko vien kopā braucu maksājerēt, šad un tad tomēr pārkāpj ceļu satiksmes noteikumus. Tas vedina domāt, ka noteikumi

rakstīti vienīgi ceļu policistu vajadzībām. Ienāk prātā anekdote. Pastāstu to Agrim.

– Kāds ceļu policists ierodas pie sava priekšnieka un stāsta, ka sa-slimusi sievasmāte, vajadzīga nauda. «Nemelo?» jautā priekšnieks. «Goda vārds, naudu vajag,» atbild policists. «Tad ņem,» priekšnieks, parakņājies skapi, pasniedz aizlieguma zīmi. «Vakarā nes atpakaļ.» Vai tavš bijušais klasesbiedrs nerīkojās līdzīgi?

- Viņš jau sen vairs nav ceļu policists, – skan atbilde.

Kaut arī Rauza ir 41 kilometru gara, esam aizsteigušies par tālu un atdūrušies pret Palsu. Lieki noskrietā ceļa gabalā kādreiz bija klānu pļavas ar garu rindu siena šķūnišu un palienes sliksņām, kur dejoja dzērves. Tagad kultivētās ganības no horizonta līdz horizontam. Braucot pa melioratoru būvēto ceļu, aiz mašīnas paliek putekļu mākonis.

- Ja Palsa, tad Palsa, – saka Agris. – Būtu tikai foreles.
- Agrāk noteikti bija, bet vai ir tagad – nezinu.

– Tad jau redzēsīm. – Agris sāk pārģērbties.

Ejam abi kopā pa straumi uz leju, mums jāsasniedz Rauzas ieteka. Palsa ir viena no pirmajām upēm, kas krita melioratoru nežēlastībā jau piecdesmitajos gados. Tagad tā krietni atkopusies. Ir sanesumi, paceres ar krasta krūmu sakņu režģi un gara zāle starp krastu un ūdeni, kas nebūt nav raksturīga foreļupēm. Uz visiem laikiem pazuduši upes likumi, atvari, ieloki un krācītes. Nu vienīgie ūdens līmeņa regulatori ir bebbri.

Krasts, pa kuru ejam, pārsvarā klajš. Pārvietošanās viegla. Arī ūdens līmenis pietiekams, lai tajā būtu vietas forelēm. Ar interesi vēroju Agri, ko esmu palaidis sev pa priekšu, – kā viņš makšķerē?

Pedantiski akurāti. Gar krastu pārvietojas gausi kā palēninātā filmas kadrā. Paceltā kāja ilgi paliek gaisā, tad lēni nolaižas un tikpat lēni paceļas otra. Metieni nav bieži, esmu ilgi pludina un pacietīgi gaida. Mītu par foreļu tramīgumu viņš pieņēmis kā absolūtu patiesību un cenšas to ievērot.

Drīz vien Agris noķer alatu, pēc briža vēl vienu. Man nekā. Esmu jau iemanījies atšķirt foreles pieskārienu ēsmai no alatas pieskāriena. Forelei mute plata, tā kampj esmu kopumā, cita lieta – tūlīt norij vai ne. Alatai mute šaura, tā it kā spēlējas ar ēsmu, noplēš no sliekas čemura kādu gabaliņu, to izgaršo, atkal pieskaras vai novēršas. Bet dažkārt tā aizraujas ar spēli, ka uzķeras uz āķa. Es alatai šo «prieku» nenovēlu un spēli pārtraucu pēc pirmā pieskāriena. Man vairs gandarījumu nesagādā, kā tas bija agrāk, vienalga, kāda zivs, ka tikai noķerta. Bet nav šo pieskārienu un nav kam parādīt savu labo sirdi.

Panāku Agri, kurš jau stāv Rauzas un Palsas satekā. Viņš brīnās: – Liela, skaista upe ietek grāvī!

Norunājam, ka vēl kādu laiciņu iesim kopā, līdz atradisim apmetnei piemērotu vietu, tad šķirsimies. Drīz vien Agris paliek man aizmugurē. Te viens aiz otra katrā upes ielokā dižkoku ēnā paslēpušies plaši atvari. Krasti stāvi, ar pārkari. Nav iespējams, īpaši jaunam makšķerniekam, ātri šķirties no šāda atvara. Turpreti man tie seni paziņas. Un viens otrs no tiem daudzkārt smagi pievilis. Gleznainās, viegli pieejamās vietās es ilgi neuzkavējos. Cilvēkam un forelei izpratne par estētisko baudījumu ir atšķirīga. Tālab priekšroku dodu krūmiem aizau-

gušiem un grūti pieejamiem krastiem, kur upe strauja, krācaina, kur sanesumi, lieli akmeņi, dziļas paceres.

Esmu pie upes jau pāris stundu, bet joprojām ne copes, ne mazākā pieskāriena sliekām. Ienāk prātā, kur tad mailītes pazudušas, kas tik veikli un alkatīgi prot atkailināt āķi no sliekām? Nav ēdāju un nav ēsmas? Iespējams. Mailītes ir foreļu barība. Kādreiz, kad Rauzā mailītes mudžēt mudžēja, tās bija indikators, kas parādīja – cerīgā vietā ir forele vai nav. Tur, kur bija apmetusies forele, pāris metru atstatumā nebija nevienas mailītes.

Upē ūdens līmenis zems. Ir gari posmi, kur visa ūdenssaimniecība redzama kā uz delnas. Šogad savāda vasara. Aprīļa otrā pusē bija vēl nepieredzēts karstums. Rīgā +26 °C, Madriē +16 °C. Pārspēti visi līdz šim reģistrētie rekordi. Savukārt maijā salnas, temperatūra pazeminājās naktīs līdz pat –7 °C, dienā +8 līdz +10 °C. Pie šīm ačgārnībām vēl var piemetināt, ka nokrišņu deva bija gaužām skopa un niecīga. Pašreiz ir jūnija otrā puse, atkal cepina, lai gan ir jau pēcpusdiens. Atrodu piemērotu vietu apmetnei. Meliorācijas neskarts pļavas nostūris upes ielokā. Tā dienvidu pusē kupli alkšņu un lazdu krūmi. Ir ēna, ja paliksim

pa nakti, būs arī malka. Sagaidu Agri. Arī viņam nav veicies. Tās pašas divas Palsā noķertās alatas.

Agris aiziet pēc mašīnas, lai to pārbrauktu šurp. Kā daudzi gara auguma cilvēki iet mazliet saliecies, uzmetis kūkumu, it kā kautrēdamies par slaido augumu. Pēc briža jau gabalā, kājas garas, soļi plati. Atceros, kā viņš bieži sūdzējās – cik grūti esot ieritināties žiguli pie stūres un cik neērti tur sēdēt likumlikumu pozā.

Ar Agri es iepazinos «Saktas» ziedu tirdziņā. Gāju (pēc ilgām pārdomām un šaubām) meklēt kādu, kurš būtu ar mieru tirgoties ar manis paša audzētām rozēm. Es zināju, kāds ir «Saktas» tirdziņa pārdevēju kontingents. Elitārs. Labi ģērbtas, lepnas dāmas ar profesionālu skatu novērtē pircēju un uzsmaida tam, kam biežāks naudas maks. Dīks garāmgājējs tiek apveltīts ar saltu vienaldzību vai nicinošu smīnu. Kā lai pie tādām griežas ar lūgumu? Pārdevējas šajā tirdziņā strādā gadiem ilgi un abām rokām turas pie vietas, kas nebūt nav nākusi par baltu velti. Katrai izveidojušies noturīgi kontakti ar ziedu piegādātājiem, sevišķi tiem, kuri piegādā importa puķes, kas nes vislielāko peļņu. Kam vajadzīgs tāds, kas pats izaudzējis pārsimt ziedu? Tādam tiek pateikts – ej uz Centrāltirgu un tirgo pats.

Ievēroju kādu jaunekli, kam nebija pat divdesmit gadu. Gara auguma, melniem matiem, apaļīgiem sejas vaibstiem un siltām, labsirdīgām acīm. Pircēju apkalpojot, tiek izcilāts un pārcilāts viss ziedu sortiments. Par katru ziedu pastāstīts, kādai vajadzībai tas vislabāk kalpotu. Strādā ātri, izveicīgi un neaizmirst katram pateikt *paldies* par pirkumu.

Jaunais cilvēks mani uzmanīgi uzklausīja, neatgaidādamies uzreiz kā no uzmācīgas mušas, brīdi paklusēja un piekrita. Tā es sāku viņam reizi nedēļā piegādāt rožu ziedus. Tas bija Agri. Tad kādā reizē, neloļojot ilūzijas, ieminējos – vai viņam ir autovadītāja tiesības? Esot ieguvis, beidzot atbilstoša novirziena vidusskolas pēdējo klasi, bet mašīnas gan vēl neesot.

– Man ir mašīna, bet nav tiesību. Vai mēs nevarētu kādreiz kopā aizbraukt forelēs? – Agri nesāka tūlīt – nē, nē, nē, man nav laika. Viņš

ilgi cieta klusu un tad – kāpēc ne. Nedēļas vidū uz divām dienām varētu. Tā sākās mūsu kopējie braucieni forelēs, kas turpinājās pāris sezonu.

Tad Agri pazuda. Žēl, biju jau iztēlojies, kā mēs pastāvīgi braucam makšķerēt. Būdams Rīgā, nogāju gar «Saktas» tirdziņu. Pie stenda, kur savulaik stāvēja Agri, jauna, apaļīga sārtaidze. Velti es Agri te meklējot, viņam tagad pašam savs ziedu salons. Blakus kaimiņiene vēl piebilda – un ne viens vien! Nācās samierināties ar domu, ka Agri mani aizmirsis. Pēkšņi vakar vakarā piezvana, ka rīt būšot, lai es sarokot tārpus un izdomājot, uz kuriem brauksim.

Agri ir klāt. Izstaigājis apmetnes vietu, neko nesaka. Nupat arī man šķiet, ka ar izvēli esmu pasteidzies. Nakšņošanas vietu es uzskatu par ļoti svarīgu labsajūtas nodrošinājumu, gandrīz tikpat nozīmīgu kā loms. Tajā jābūt kaut kam tādam, kam «acis piesiet». Un ne jau dzeloņstiepli iežogotam ganību aplokam, kas te paveras skatam.

